

Conselleria d'Educació, Cultura i Esport

DECRET 93/2013, de 12 de juliol, del Consell, pel qual es declara Bé d'Interès Cultural, amb la categoria de Zona Arqueològica, el jaciment arqueològic d'El Molón, al terme municipal de Camporrobles. [2013/7426]

PREÀMBUL

L'article 49.1.5a de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana estableix la competència exclusiva de la Generalitat en matèria de patrimoni històric, artístic, monumental, arquitectònic, arqueològic i científic, sense perjudici del que disposa el número 28 de l'apartat 1 de l'article 149 de la Constitució Espanyola. L'article 26.2 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, de la Generalitat, del Patrimoni Cultural Valencià, disposa que la declaració d'un Bé d'Interès Cultural es farà mitjançant un decret del Consell, a proposta de la conselleria competent en matèria de cultura. Tot això sense perjudici de les competències que l'article 6 de la Llei 16/1985, de 25 de juny, del Patrimoni Històric Espanyol, reserva a l'Administració General de l'Estat.

Per Resolució de 14 de novembre de 2012, de la Conselleria de Turisme, Cultura i Esport, es va acordar incoar l'expedient per a la declaració de Bé d'Interès Cultural, amb la categoria de Zona Arqueològica, a favor del jaciment arqueològic d'El Molón, al terme municipal de Camporrobles, s'establix el seu entorn de protecció, s'articula la corresponent normativa protectora i se sotmet l'expedient incoat al tràmit d'informació pública.

S'han complit tots els tràmits legalment preceptius d'acord amb les disposicions vigents.

Consta en l'expedient les informes favorables a la declaració de Bé d'Interès Cultural de dos institucions consultives, la Universitat de València i el Consell Valencià de Cultura, sense que la Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Carlos s'hi haja pronunciat en el termini de tres mesos que preveu l'article 27.5 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, de la Generalitat, del Patrimoni Cultural Valencià, per la qual cosa cal entendre, d'acord amb este últim precepte, que presta la seua conformitat a la proposta declarativa que se li ha elevat.

Així mateix, s'han demanat a les conselleries afectades els informes exigits per l'article 43 de la Llei 5/1983, de 30 de desembre, del Consell, i estes no hi han formulat cap impediment, encara que s'ha complementat el decret declaratiu amb les observacions que estes últimes han fet.

En virtut d'això i d'acord amb el que estableix la normativa referenciada, a proposta de la consellera d'Educació, Cultura i Esport i amb la deliberació prèvia del Consell, en la reunió del dia 12 de juliol de 2013,

DECRETE

Article 1. Objecte

El present decret té per objecte declarar Bé d'Interès Cultural, amb la categoria de Zona Arqueològica, el jaciment arqueològic d'El Molón, al terme municipal de Camporrobles, descriure el jaciment i les seues parts integrants o consubstancials, determinar els valors que justifiquen la declaració, establir la normativa de protecció del jaciment declarat i el seu entorn, així com delimitar este últim literalment i gràficament.

Article 2. Règim de la zona arqueològica

El jaciment d'El Molón, al terme municipal de Camporrobles, és un Bé d'Interès Cultural, amb la categoria de Zona Arqueològica, i es regirà pel que disposa la secció segona del capítol III del títol II de la Llei 4/1998, d'11 de juny, de la Generalitat, del Patrimoni Cultural Valencià, per als béns immobles d'interès cultural de naturalesa arqueològica, sense perjudici del règim tutelar que deriva de la seua consideració d'espai natural protegit.

Article 3. Usos permesos a la zona arqueològica

Els usos permesos seran tots aquells històricament associats al lloc (agropecuaris i forestals), a més dels que siguen compatibles amb la

Consellería de Educación, Cultura y Deporte

DECRETO 93/2013, de 12 de julio, del Consell, por el que se declara Bien de Interés Cultural, con la categoría de Zona Arqueológica, el yacimiento arqueológico de El Molón, en el termino municipal de Camporrobles. [2013/7426]

PREÁMBULO

El artículo 49.1.5.ª del Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana establece la competencia exclusiva de la Generalitat en materia de patrimonio histórico, artístico, monumental, arquitectónico, arqueológico y científico, sin perjuicio de lo que dispone el número 28 del apartado 1 del artículo 149 de la Constitución española. El artículo 26.2 de Ley 4/1998, de 11 de junio, de la Generalitat, del Patrimonio Cultural Valenciano, dispone que la declaración de un Bien de Interés Cultural se hará mediante decreto del Consell, a propuesta de la Consellería competente en materia de cultura. Todo ello sin perjuicio de las competencias que el artículo 6 de la Ley 16/1985, de 25 de junio, del Patrimonio Histórico Español, reserva a la Administración General del Estado.

Mediante Resolución de 14 de noviembre de 2012, de la Consellería de Turismo, Cultura y Deporte, se acordó incoar el expediente para la declaración de Bien de Interés Cultural, con la categoría de Zona Arqueológica, a favor del yacimiento arqueológico de El Molón, en el término municipal de Camporrobles, estableciéndose el entorno de protección del mismo, articulándose la correspondiente normativa protectora y sometiéndose el expediente incoado al trámite de información pública.

Se han cumplido todos los trámites legalmente preceptivos de acuerdo con las disposiciones vigentes.

Constan en el expediente los informes favorables a la declaración de Bien de Interés Cultural de dos instituciones consultivas, la Universitat de València y el Consell Valencià de Cultura, sin que la Real Academia de Bellas Artes de San Carlos se haya pronunciado en el plazo de tres meses que previene el artículo 27.5 de la Ley 4/1998, de 11 de junio, de la Generalitat, del Patrimonio Cultural Valenciano, por lo que debe entenderse, conforme a este último precepto, que presta su conformidad a la propuesta declarativa que se le ha elevado.

Asimismo, se han recabado de las consellerías afectadas los informes exigidos por el artículo 43 de la Ley 5/1983, de 30 de diciembre, del Consell, no habiéndose formulado por las mismas impedimento alguno, aunque se ha complementado el Decreto declarativo con las observaciones que estas últimas han realizado.

En virtud de lo expuesto y de acuerdo con lo establecido en la normativa referenciada, a propuesta de la consellera de Educación, Cultura y Deporte y previa deliberación del Consell, en la reunión del día 12 de julio de 2013,

DECRETO

Artículo 1. Objeto

El presente decreto tiene por objeto declarar Bien de Interés Cultural, con la categoría de Zona Arqueológica, el yacimiento arqueológico de El Molón, en el término municipal de Camporrobles, describir el mismo y sus partes integrantes o consustanciales, determinar los valores que justifiquen su declaración, establecer la normativa de protección del yacimiento declarado y su entorno, así como delimitar este último literal y gráficamente.

Artículo 2. Régimen de la zona arqueológica

El yacimiento de El Molón, en el término municipal de Camporrobles, es un Bien de Interés Cultural, con la categoría de Zona Arqueológica, y se regirá por lo dispuesto en la sección segunda del capítulo III del título II de la Ley 4/1998, de 11 de junio, de la Generalitat, del Patrimonio Cultural Valenciano, para los Bienes Inmuebles de Interés Cultural de naturaleza arqueológica, sin perjuicio del régimen tutelar que deriva de su consideración de Espacio Natural Protegido.

Artículo 3. Usos permitidos en la zona arqueológica

Los usos permitidos serán todos aquellos históricamente asociados al lugar (agropecuarios y forestales), además de los que sean compati-

investigació, la posada en valor i el gaudi del bé, i els que contribuïsquen a la consecució dels dits fins. L'autorització particularitzada d'ús es regirà pel que disposa l'article 18 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, de la Generalitat, del Patrimoni Cultural Valencià.

Article 4. Règim d'intervenció en l'entorn

Qualsevol intervenció de transcendència patrimonial que pretenga realitzar-se en l'entorn de protecció de la zona arqueològica requerirà l'autorització prèvia de la conselleria competent en matèria de cultura.

Amb caràcter general, queden prohibits els treballs de conreu a una profunditat superior als trenta centímetres i la plantació de noves espècies arbòries i/o arbustives de tija llarga, excepte casos excepcionals i amb l'autorització expressa prèvia de la conselleria competent en matèria de cultura.

La proposta d'intervenció haurà de definir el seu abast i anar acompanyada de la documentació tècnica oportuna que permeta avaluar-la patrimonialment. També haurà d'especificar la ubicació parcel·l·ària i adjuntar les fotografies que permeten constatar la situació actual.

Article 5. Preservació del paisatge arqueològic i dels béns immobles que el conformen

Per tal de preservar el paisatge històric de la zona arqueològica i la integritat dels jaciments arqueològics:

1. Els immobles existents en l'entorn de protecció de la zona arqueològica, pel seu valor testimonial i les seues peculiars tipologies relacionades amb l'explotació tradicional del medi, no podran ser demòlits, ni augmentar el volum edificat.

2. Només seran autoritzables en l'àmbit protegit aquelles edificacions de caràcter auxiliar de les faenes agrícoles o d'usos compatibles amb la posada en valor de la zona arqueològica i, si és el cas, serà prioritària la rehabilitació dels edificis existents per a estos usos.

3. Es prohibeixen les senyalitzacions de tipus publicitari, l'emmagatzematge a l'aire lliure de materials i l'abocament de residus. Es prohibeixen també els moviments de terres i les excavacions amb incidència paisatgística.

4. Totes les intervencions sobre els immobles existents en l'entorn han de tindre en compte les cauteles arqueològiques previstes en l'article 62 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, de la Generalitat, del Patrimoni Cultural Valencià. En tot cas, les actuacions arqueològiques hauran de ser autoritzades per la conselleria competent en matèria de cultura, d'acord amb l'article 60 de la mateixa llei.

5. Pel que fa a la protecció i el foment del paisatge, serà aplicable la normativa continguda en el Decret 80/2012, de 25 de maig, del Consell, pel qual es va declarar Paratge Natural Municipal l'enclavament denominat El Molón, al terme municipal de Camporrobles.

Article 6. Limitació de l'accés

Es prohibeix l'accés amb vehicles motoritzats a zones o vials inclosos en l'entorn que en l'actualitat no estan asfaltats, amb l'excepció dels vehicles d'ús agrícola, ramader, forestal i patrimonial.

Article 7. Intervencions arqueològiques

Per a la realització d'intervencions arqueològiques en els jaciments declarats Bé d'Interès Cultural es presentarà un pla director, que contindrà la descripció detallada dels objectius del pla, fases d'execució i duració de cada una d'estes, així com una proposta d'àrea de reserva arqueològica del jaciment, segons el que disposa l'article 66 de la Llei 4/1998, d'11 de juny, de la Generalitat, del Patrimoni Cultural Valencià. El pla director haurà de ser aprovat per l'òrgan competent en matèria de cultura.

Article 8. Delimitació de l'entorn de protecció del bé

L'entorn de protecció del Bé d'Interès Cultural queda definit, tant literalment com gràficament, en els annexos que formen part del present decret. La documentació complementària està en l'expedient corresponent.

bles con la investigación, la puesta en valor y el disfrute del Bien y contribuyan a la consecución de dichos fines. La autorización particularizada de uso se regirá por lo dispuesto en el artículo 18 de la Ley 4/1998, de 11 de junio, de la Generalitat, del Patrimonio Cultural Valenciano.

Artículo 4. Régimen de intervención en el entorno

Cualquier intervención de transcendencia patrimonial que pretenda realizarse en el entorno de protección de la zona arqueológica requerirá la previa autorización de la conselleria competente en materia de cultura.

Con carácter general, quedan prohibidos los trabajos de laboreo a una profundidad superior a los treinta centímetros y la plantación de nuevas especies arbóreas y/o arbustivas de tallo largo, salvo supuestos excepcionales y previa expresa autorización de la conselleria competente en materia de cultura.

La propuesta de intervención deberá definir su alcance e ir acompañada de la documentación técnica oportuna que permita evaluar patrimonialmente la misma. También deberá especificar la ubicación parcelaria y adjuntar las fotografías que permitan constatar la situación actual.

Artículo 5. Preservación del paisaje arqueológico y de los bienes inmuebles que lo conforman

A fin de preservar el paisaje histórico de la zona arqueológica y la integridad de los yacimientos arqueológicos:

1. Los inmuebles existentes en el entorno de protección de la zona arqueológica, por su valor testimonial y sus peculiares tipologías relacionadas con la explotación tradicional del medio, no podrán ser demolidos, ni aumentar su volumen edificado.

2. Solamente serán autorizables en el ámbito protegido aquellas edificaciones de carácter auxiliar de las labores agrícolas o de usos compatibles con la puesta en valor de la zona arqueológica, siendo, en su caso, prioritaria la rehabilitación de los edificios existentes para estos usos.

3. Se prohíben las señalizaciones de tipo publicitario, el almacenaje al aire libre de materiales y el vertido de residuos. Se prohíben también los movimientos de tierras y excavaciones con incidencia paisajística.

4. Todas las intervenciones sobre los inmuebles existentes en el entorno deben contemplar las cauteles arqueológicas previstas en el artículo 62 de la Ley 4/1998, de 11 de junio, de la Generalitat, del Patrimonio Cultural Valenciano. En cualquier caso, las actuaciones arqueológicas deberán ser autorizadas por la conselleria competente en materia de cultura, de acuerdo con el artículo 60 de la misma ley.

5. En lo que respecta a la protección y el fomento del paisaje, será de aplicación la normativa contenida en el Decreto 80/2012, de 25 de mayo, del Consell, por el que se declaró Paraje Natural Municipal el enclave denominado El Molón, en el término municipal de Camporrobles.

Artículo 6. Limitación del acceso

Se prohíbe el acceso con vehículos motorizados a zonas o viales incluidos en el entorno que en la actualidad no se encuentren asfaltados, con la excepción de los vehículos de uso agrícola, ganadero, forestal y patrimonial.

Artículo 7. Intervenciones arqueológicas

Para la realización de intervenciones arqueológicas en los yacimientos declarados Bien de Interés Cultural se presentará un plan director, que contendrá la descripción detallada de los objetivos del plan, fases de ejecución y duración de cada una de ellas, así como una propuesta de área de reserva arqueológica del yacimiento, según lo dispuesto en el artículo 66 de la Ley 4/1998, de 11 de junio, de la Generalitat, del Patrimonio Cultural Valenciano. El plan director deberá ser aprobado por el órgano competente en materia de cultura.

Artículo 8. Delimitación del entorno de protección del bien

El entorno de protección del Bien de Interés Cultural queda definido, tanto literal como gráficamente, en los anexos que forman parte del presente decreto. La documentación complementaria obra en el expediente de su razón.

DISPOSICIONS ADDICIONALS

Primera. Inscripció en l'Inventari General del Patrimoni Cultural Valencià i en el Registre General de Béns d'Interès Cultural

La present declaració s'inscriurà en la secció primera de l'Inventari General del Patrimoni Cultural Valencià i en el Registre General de Béns d'Interès Cultural, dependent de l'Administració de l'Estat, perquè hi conste.

Segona. Absència d'incidència en el gasto públic de la present disposició

La implementació i el desplegament posterior del present decret no podrà tindre cap incidència en la dotació de tots i cada un dels capítols de gasto assignat a la Conselleria d'Educació, Cultura i Esport, i, en tot cas, haurà de ser atés amb els mitjans personals i materials de la conselleria competent per raó de la matèria.

DISPOSICIÓ FINAL

Única. Entrada en vigor

El present decret es publicarà en el *Boletín Oficial del Estado* i entrarà en vigor l'endemà de publicar-se en el *Diari Oficial de la Comunitat Valenciana*.

València, 12 de juliol de 2013

El president de la Generalitat,
ALBERTO FABRA PART

La consellera d'Educació, Cultura i Esport,
MARÍA JOSÉ CATALÁ VERDET

ANNEX I

Delimitació literal de la Zona Arqueològica del jaciment arqueològic d'El Molón, descripció de les parts integrants o consubstancials d'este i valors patrimonials singulars que en justifiquen la declaració.

Denominació principal: jaciment arqueològic d'El Molón.

Localització
Província: València.
Comarca: Utiel-Requena.
Municipi: Camporrobles.

Delimitació literal del jaciment

Coordenades

El jaciment s'estén entre els punts següents:

	ETRS 89	
Punt	X	Y
1	637.187	4.391.711
2	637.272	4.391.736
3	637.308	4.391.672
4	637.251	4.391.830
5	637.332	4.391.882
6	637.402	4.391.858
7	637.452	4.391.872
8	637.466	4.391.905
9	637.496	4.391.882
10	637.486	4.391.882
11	637.388	4.391.735
12	637.347	4.391.702
13	637.288	4.391.685
14	637.182	4.391.669

DISPOSICIONES ADICIONALES

Primera. Inscripción en el Inventario General del Patrimonio Cultural Valenciano y en el Registro General de Bienes de Interés Cultural

La presente declaración se inscribirá en la sección primera del Inventario General del Patrimonio Cultural Valenciano y en el Registro General de Bienes de Interés Cultural, dependiente de la Administración del Estado, para su constancia en el mismo.

Segunda. Ausencia de incidencia en el gasto público de la presente disposición

La implementación y posterior desarrollo del presente decreto no podrá tener incidencia alguna en la dotación de todos y cada uno de los capítulos de gasto asignada a la Conselleria de Educación, Cultura y Deporte, y, en todo caso, deberá ser atendido con los medios personales y materiales de la Conselleria competente por razón de la materia.

DISPOSICIÓN FINAL

Única. Entrada en vigor

El presente decreto se publicará en el *Boletín Oficial del Estado* y entrará en vigor el día siguiente al de su publicación en el *Diari Oficial de la Comunitat Valenciana*.

València, 12 de julio de 2013

El president de la Generalitat,
ALBERTO FABRA PART

La consellera de Educación, Cultura y Deporte,
MARÍA JOSÉ CATALÁ VERDET

ANEXO I

Delimitación literal de la Zona Arqueológica del yacimiento arqueológico de El Molón, descripción de las partes integrantes o consustanciales del mismo y valores patrimoniales singulares que justifican la declaración

Denominación principal: yacimiento arqueológico de El Molón.

Localización
Província: València.
Comarca: Utiel-Requena.
Municipi: Camporrobles.

Delimitación literal del yacimiento

Coordenadas

El yacimiento se extiende entre los siguientes puntos:

	ETRS 89	
Punto	X	Y
1	637.187	4.391.711
2	637.272	4.391.736
3	637.308	4.391.672
4	637.251	4.391.830
5	637.332	4.391.882
6	637.402	4.391.858
7	637.452	4.391.872
8	637.466	4.391.905
9	637.496	4.391.882
10	637.486	4.391.882
11	637.388	4.391.735
12	637.347	4.391.702
13	637.288	4.391.685
14	637.182	4.391.669

Fus: ETRS 89.
UTM: X 637.515.
UTM: Y 4.392.014.
Altura sobre el nivell del mar: 1.128 metres.
Referència cadastral: 46082A001009560000MY.
Propietari: Ajuntament de Camporrobles.
Polígon 1. Parcel·la 956.

Descripció del jaciment declarat.

El jaciment arqueològic d'El Molón ocupa la plataforma superior d'una gran mola cretàcia de forma allargada situada a 1124 metres sobre el nivell del mar, que s'alça uns 200 metres sobre l'entorn, a l'extrem nord-oest de la comarca valenciana de Requena-Utiel, pròxima a la localitat de Camporrobles, en el límit provincial amb Conca. És una extensa superfície tabular, rodejada per forts escarpaments, coneguda com La Gallarda, amb diverses plataformes delimitades per construccions defensives d'època preromana i islàmica.

L'element singular en l'aportació històrica del jaciment es deu a la seua estratègica localització geogràfica, en l'encreuament de les vies que descendien des de les serres de Conca i Albarracín cap a les zones costaneres llewantines pel corredor d'Utiel i Requena. El domini visual que proporcionava este enclavament sobre el territori circumdant permetia el control d'esta zona de transició entre els àmbits ibèrics i cel·tibèrics.

L'hàbitat estable en el turó s'inicia en l'edat del ferro. A partir d'este període anirà evolucionant fins a convertir-se, a partir del segle IV abans de Crist, en un destacat assentament, que va adquirir l'aspecte monumental que el caracteritza.

El seu urbanisme es va estructurar a la zona alta del poblat al voltant d'un carrer central, amb les vivendes de planta rectangular disposades als dos costats del carrer i unes altres adossades a la cara interna de la muralla.

A l'extrem oriental i al voltant d'una gran cisterna es devien realitzar activitats destinades a la transformació d'aliments. La presència d'escòries de ferro i ceràmiques en la zona extramurs del vessant sud devia constituir l'espai destinat a l'activitat artesanal. El Molón es considera un *oppidum*, que devia jerarquitzar el territori circumdant i devia convertir-se en un dels poblats més importants de l'extrem sud-oriental de l'altiplà. En el món preromà devia ocupar una posició privilegiada en una zona de frontera entre els pobles ibèrics, al sud, i els cel·tibèrics, al nord.

Després del parèntesi que va suposar l'etapa romana, amb ocupacions esporàdiques, El Molón es reocupa durant l'alta edat mitjana, quan alberga un assentament islàmic d'una certa entitat, que correspon a un *hisn* o lloc fortificat en altura, del qual es conserva la planta completa. En este conjunt destaquen les estructures defensives i les portes, encara que la troballa més rellevant correspon a la mesquita, que està integrada per una gran estança, compartimentada en sales comunicades entre si que devien comptar possiblement cada una amb un oratori; l'orientació del mur sud o alquible, al qual s'adossa un nínxol rectangular o *mihrab*, defineix amb claredat l'edifici. La reocupació del turó en esta època és explicable per la ja esmentada posició estratègica del lloc, la situació del qual, entre les cores o districtes administratius de Santaver i València, torna a incidir en el caràcter fronterer que va tindre El Molón al llarg de la seua història.

Dins de l'àmbit delimitat del jaciment declarat Bé d'Interés Cultural hi ha la caseta de l'observatori de l'aeròdrom, que subratlla la importància d'El Molón com a lloc defensiu i que constitueix una fita paisatgística d'interés per la visibilitat que es disfruta des d'este.

Descripció de les parts integrants o consubstancials del jaciment.

A continuació, es descriuen les característiques dels principals elements que conformen el jaciment:

El sistema defensiu i els accessos antics.
Camins.
Necròpolis.
Cisternes.

El sistema defensiu i els accessos antics.

Un aspecte d'interés singular, alhora que espectacular, és el seu sistema defensiu, que consta d'una torrassa, a la qual s'adossa un antemuro

Huso: ETRS 89.
UTM: X 637.515.
UTM: Y 4.392.014.
Altura sobre el nivell del mar: 1128 metres.
Referencia catastral: 46082A001009560000MY.
Propietario: Ayuntamiento de Camporrobles.
Polígono 1. Parcela 956.

Descripción del yacimiento declarado

El yacimiento arqueológico de El Molón ocupa la plataforma superior de una gran muela cretácea de forma alargada situada a 1.124 metros sobre el nivel del mar, que se alza unos 200 metros sobre su entorno, en el extremo noroeste de la comarca valenciana de Requena-Utiel, pròxima a la localitat de Camporrobles, en el límite provincial con Cuenca. Es una extensa superficie amesetada, rodeada por fuertes escarpes, conocida como La Gallarda, con diversas plataformas delimitadas por construcciones defensivas de época prerromana e islámica.

El elemento singular en la aportación histórica del yacimiento se debe a su estratégica localización geográfica, en el cruce de las vías que descendían desde las serranías de Cuenca y Albarracín hacia las zonas costeras levantinas por el corredor de Utiel y Requena. El dominio visual que proporcionaba este enclave sobre el territorio circundante permitía el control de esta zona de transición entre los ámbitos ibéricos y cel·tibéricos.

El hábitat estable en el cerro se inicia en la Edad del Hierro. A partir de este periodo irá evolucionando hasta convertirse, a partir del siglo IV antes de Cristo, en un destacado asentamiento, que adquirió el aspecto monumental que le caracteriza.

Su urbanismo se estructuró en la zona alta del poblado en torno a una calle central, con las viviendas de planta rectangular dispuestas a ambos lados de la misma y otras adosadas a la cara interna de la muralla.

En el extremo oriental y alrededor de una gran cisterna se desarrollaban actividades destinadas a la transformación de alimentos. La presencia de escorias de hierro y cerámicas en la zona extramuros de la ladera sur constituiría el espacio destinado a la actividad artesanal. El Molón se considera un *oppidum*, que jerarquizaría el territorio circundante convirtiéndose en uno de los poblados más importantes del extremo suroccidental de la meseta. En el mundo prerromano ocuparía una posición privilegiada en una zona de frontera entre los pueblos ibéricos, al sur, y los cel·tibéricos, al norte.

Tras el paréntesis que supuso la etapa romana, con ocupaciones esporádicas, El Molón se reocupa durante la Alta Edad Media, cuando alberga un asentamiento islámico de cierta entidad, que corresponde a un *hisn* o lugar fortificado en altura, del que se conserva su planta completa. En este conjunto destacan las estructures defensivas y sus puertas, aunque el hallazgo más relevante corresponde a la mezquita, que está integrada por una gran estancia, compartimentada en salas comunicadas entre sí que contarían posiblemente cada una de ellas con un oratorio; la orientación del muro sur o *qibla*, al que se adosa un nicho rectangular o *mihrab*, define con claridad el edificio. La reocupación del cerro en esta época es explicable por la ya citada posición estratégica del lugar, cuya situación, entre las cores o distritos administrativos de Santaver y Valencia, vuelve a incidir en el carácter fronterizo que tuvo El Molón a lo largo de su historia.

Dentro del ámbito delimitado del yacimiento declarado Bien de Interés Cultural se encuentra la caseta del observatorio del aeródromo, que resalta la importancia de El Molón como lugar defensivo y que constituye un hito paisajístico de interés por la visibilidad de la que se disfruta desde el mismo.

Descripción de las partes integrantes o consubstanciales del yacimiento

A continuación se describen las características de los principales elementos que conforman el yacimiento:

El sistema defensivo y los accesos antiguos.
Caminos.
Necròpolis.
Cisternas.

El sistema defensivo y los accesos antiguos.

Un aspecto de singular interés, al tiempo que espectacular, es su sistema defensivo, que consta de un torreón, al que se adosa un antemuro

ral i un fossat tallat en la roca, que protegia un istme a la zona est, que era el punt més vulnerable del poblat; mentres que una potent muralla, molt ben conservada, devia completar, pel nord i l'oest, la defensa natural del lloc al llarg d'un centenar de metres, que al sud es tancava per mitjà de llenços que cobrien els espais entre les potents crestes calcàries, sengles torres devien flanquejar la porta principal d'accés al poblat, al qual devia accedir-se per un camí tallat en la roca, que conserva els profunds soles produïts per les rodes dels carros. Dos accessos secundaris més, una poterna i un senzill portell, es localitzaven a la zona de l'istme i al vessant sud, respectivament.

En època islàmica este *hisn* es rodeja d'una muralla que recorre el seu perímetre de manera completa, junt amb una torre de vigilància i un recinte interpretat com un albacar.

Camins.

Al vessant septentrional del turó es localitza un camí carreter que permet l'accés al poblat a través de la porta principal. Mostra un condicionament del terreny, en rampa, i un retall en l'últim tram d'ascens que devia facilitar el trànsit; presenta una amplària de dos metres i està tallat en la roca, en la qual es conserven les restes de roderes. L'altre camí d'accés al poblat, reservat per a caminants, i potser per a cavalleries, es localitza a la zona oriental, on s'ha identificat un accés secundari o poterna, que devia discórrer entre La Gallarda i El Picarcho, les dos principals altures d'El Molón.

Necròpolis.

Es localitza al vessant oriental del turó, a l'oest del poblat i al costat del camí d'accés. Es tracta d'una necròpolis d'incineració, pertanyent al moment de màxim desenrotllament de l'hàbitat preromà i del qual s'han pogut recuperar urnes cineràries amb les seues tapadores i objectes pertanyents als aixovars.

Cisternes.

Pou dels Moros.

Va ser construïda durant l'edat del ferro i es va mantindre en ús en època islàmica. La cisterna té forma quadrangular en la base, i unes dimensions de tres metres de costat i una profunditat de més de vint metres; presenta restes evidents d'haver sigut tallada a pic. Està situada al vessant oest del turó ocupat pel jaciment d'El Molón, al costat del camí que conduïx cap a la porta d'accés al poblat.

A l'interior del poblat hi ha dos cisternes tallades en la roca, una de les quals està situada al costat de la porta principal; la planta és rectangular amb unes dimensions de 3 x 6 metres i 2,5 metres de profunditat mitjana. L'altra és de forma quadrangular, amb els cantons arrodonits, i unes dimensions de 8 x 8 metres i 2,5 metres de profunditat.

ANNEX II

Delimitació literal de l'entorn de protecció de la Zona Arqueològica del jaciment arqueològic d'El Molón de Camporrobles, béns patrimonials que se situen en este entorn i que es relacionen i identifiquen als efectes tutelars.

1. Justificació de la delimitació proposada

La proposta d'entorn es basa en l'existència de jaciments arqueològics relacionats amb el Bé d'Interés Cultural d'El Molón.

2. Delimitació literal

Origen punt A: 638.961 X – 4.93.636 Y.

Sentit: horari.

Línia delimitadora.

Punts:

Punt	X	Y
1	638.961	4.393.636
2	639.096	4.393.066
3	638.929	4.392.967
4	638.758	4.392.753
5	638.598	4.393.031
6	638.395	4.392.899

y un foso tallado en la roca, que protegía un istmo en la zona este, al ser el punto mas vulnerable del poblado; mientras que una potente muralla, muy bien conservada, completaría, por el norte y el oeste, la defensa natural del lugar a lo largo de un centenar de metros, que en el sur se cerraba mediante lienzos que cubrían los espacios entre los potentes crestones calizos, sendas torres flanquearían la puerta principal de acceso al poblado, al que se accedería por un camino tallado en la roca, que conserva los profundos surcos producidos por las ruedas de los carros. Otros dos accesos secundarios, una poterna y un sencillo portillo, se localizaban en la zona del istmo y en la ladera sur, respectivamente.

En època islàmica el *hisn* se rodea de una muralla que recorre el perímetro de forma completa, junto con una torre de vigilancia y un recinto interpretado como una albacara.

Camino.

En la ladera septentrional del cerro se localiza un camino carretero que permite el acceso al poblado a través de la puerta principal de este. Muestra un acondicionamiento del terreno, en rampa, y un recorte en el último tramo de ascenso que facilitaría el tránsito; presenta una anchura de 2 metros y está tallado en la roca, en la que se conservan los restos de carriladas. El otro camino de acceso al poblado, reservado para caminantes, y quizás para caballerías, se localiza en la zona oriental, donde se ha identificado un acceso secundario o poterna, que discurriría entre La Gallarda y el Picarcho, las dos principales alturas de El Molón.

Necròpolis.

Se localiza en la vertiente oriental del cerro, al oeste del poblado y junto al camino de acceso a este. Se trata de una necròpolis de incineración, perteneciente al momento de máximo desarrollo del hábitat prerromano y de la que se han podido recuperar urnas cinerarias con sus tapaderas y objetos pertenecientes a los ajuares.

Cisternas.

Pozo de los Moros.

Fue construida durante la Edad del Hierro y se mantuvo en uso en època islàmica. La cisterna tiene forma cuadrangular en su base y unas dimensiones de 3 metros de lado y una profundidad de más de 20 metros; presenta restos evidentes de haber sido tallada a pico. Está situada en la ladera oeste del cerro ocupado por el yacimiento de El Molón, junto al camino que conduce hacia la puerta de acceso al poblado.

En el interior del poblado existen dos cisternas talladas en la roca, una de ellas está situada junto a la puerta principal; su planta es rectangular con unas dimensiones de 3 x 6 metros y 2,5 metros de profundidad media. La otra es de forma cuadrangular con las esquinas redondeadas, y unas dimensiones de 8 x 8 metros y 2,5 metros de profundidad.

ANEXO II

Delimitación literal del entorno de protección de la Zona Arqueológica del yacimiento arqueológico de El Molón, de Camporrobles, bienes patrimoniales que se sitúan en dicho entorno y que se relacionan e identifican a los efectos tutelares.

1. Justificación de la delimitación propuesta

La propuesta de entorno se basa en la existencia de yacimientos arqueológicos relacionados con el Bien de Interés Cultural de El Molón.

2. Delimitación literal

Origen punto A: 638.961 X – 4.93.636 Y.

Sentido: horario.

Línea delimitadora

Puntos:

Punto	X	Y
1	638.961	4.393.636
2	639.096	4.393.066
3	638.929	4.392.967
4	638.758	4.392.753
5	638.598	4.393.031
6	638.395	4.392.899

7	638.616	4.392.351
8	637.950	4.392.536
9	637.679	4.391.511
10	637.765	4.391.336
11	637.633	4.392.415
12	637.477	4.392.657
13	637.256	4.392.539
14	637.142	4.392.707
15	636.800	4.392.785
16	636.786	4.392.935

Polígon: 1. Parcel·la: 956.

Cal mencionar que la totalitat de les coordenades que se citen fan referència al sistema comú per a la cartografia espanyola, el fus 30, i més concretament ETRS 89.

A continuació es descriu detalladament la delimitació de l'entorn de protecció del jaciment arqueològic d'El Molón.

Esta descripció s'inicia (punt 1) en el límit entre les parcel·les 956 i 327 i el límit de les províncies de Conca i València, que conformen el vèrtex nord-est de la delimitació. Des d'este punt, la línia discorre en direcció sud per la parcel·la 329 fins a arribar al camí amb referència cadastral 460082A00109020 fins al contacte amb la parcel·la 348, i continua en la mateixa direcció en el límit amb les parcel·les 349, 1073, 344, 343, 983, 104, 362, 361 i 360, fins al camí 46082A00109019. Des d'allí, l'entorn gira en direcció oest per les parcel·les 981, 613, 612, 1022, 611, 1023, 607, 606, 602, 600 i 601, des d'este punt es gira cap al nord per la parcel·la 599, i segueix en la mateixa direcció per les parcel·les 390, 675, 991, 674, 677, 977, 1005 i 1055, fins a arribar al límit de la província de Conca.

3. Béns patrimonials ubicats en l'entorn de protecció

En l'entorn proposat hi ha una sèrie de béns de distint caràcter que conformen un conjunt en el qual està representat el patrimoni arqueològic, etnològic i natural. La descripció d'estos és la següent:

Patrimoni arqueològic

El Picarcho. Coordenades X 637.793 – Y 4.392.370.

Descripció:

Als voltants del jaciment arqueològic d'El Molón, en direcció est, es localitza un poblat de dimensió reduïda, a penes 500 metres quadrats, que ocupa una elevació destacada, que possibilita un bon control visual sobre l'entorn. En superfície s'observen sengles aterrossaments concèntrics que delimiten la zona d'hàbitat, aflorant cap al nord-est unes potents crestes calcàries. En 1981 es dugué a terme una campanya d'excavació que va documentar nivells d'habitació pràcticament intactos i s'exhumaren abundants vasos ceràmics. El conjunt s'adscriu al bronze ple i es data cap a la primera mitat del II mil·lenni abans de Crist. El registre arqueològic va permetre determinar l'existència de dos nivells d'ocupació, separats per una fase d'abandó. El final del poblat es relaciona amb una destrucció violenta, possiblement un incendi.

Cronologia: bronze ple, primera mitat del segon mil·lenni abans de Crist.

Bé de Rellevància Local amb la categoria d'Espai de Protecció Arqueològica.

Cova de la campana.

Coordenades X 638.705 – Y 4.393.107.

Este jaciment consta de dos nuclis diferenciats: la cova pròpiament dita i un poblat, ambdós de l'edat del bronze.

Descripció:

Poblat. Estructurat al voltant de quatre terrasses més o menys concèntriques ubicades a diferents cotes. Destaca la terrassa superior, amb dos espais ben delimitats, així com una possible torre de planta triangular ubicada al nord-oest; en esta terrassa són visibles les dos cares del llenç defensiu. La zona delimitada per les estructures comprén una àrea de 1.200 metres quadrats.

7	638.616	4.392.351
8	637.950	4.392.536
9	637.679	4.391.511
10	637.765	4.391.336
11	637.633	4.392.415
12	637.477	4.392.657
13	637.256	4.392.539
14	637.142	4.392.707
15	636.800	4.392.785
16	636.786	4.392.935

Polígono: 1. Parcela: 956.

Cabe mencionar que la totalidad de las coordenadas que se citan hacen referencia al sistema común para la cartografía española, el huso 30, y más concretamente ETRS 89.

A continuación se procede a describir detalladamente la delimitación del entorno de protección del yacimiento arqueológico de El Molón:

Esta descripción se inicia (punto 1) en el límite entre las parcelas 956 y 327 y el límite de las provincias de Cuenca y Valencia, conformando el vértice noreste de la delimitación. Desde este punto, la línea discurre en dirección sur por la parcela 329 hasta alcanzar el camino con referencia catastral 460082A00109020 hasta su contacto con la parcela 348, continuando en la misma dirección en el límite con las parcelas 349, 1073, 344, 343, 983, 104, 362, 361 y 360, hasta el camino 46082A00109019. Desde allí, el entorno gira en dirección oeste por las parcelas 981, 613, 612, 1022, 611, 1023, 607, 606, 602, 600 y 601, desde este punto se gira hacia el norte por la parcela 599, siguiendo en la misma dirección por las parcelas 390, 675, 991, 674, 677, 977, 1005 y 1055, hasta alcanzar el límite de la provincia de Cuenca

3. Bienes patrimoniales ubicados en el entorno de protección

En el entorno propuesto existen una serie de bienes de distinto carácter que conforman un conjunto en el que está representado el patrimonio arqueológico, etnológico y natural. La descripción de los mismos es la siguiente:

Patrimonio arqueológico

El Picarcho. Coordenadas X 637.793– Y 4.392.370.

Descripción:

En las inmediaciones del yacimiento arqueológico de El Molón, en dirección este, se localiza un poblado de pequeño tamaño, apenas 500 m², que ocupa una elevación destacada, que posibilita un buen control visual sobre el entorno. En superficie se observan sendos aterrazamientos concèntrics que delimitan la zona de hábitat, aflorando hacia el noreste unos potentes crestones calizos. En 1981 se llevó a cabo una campaña de excavación que documentó niveles de habitación prácticamente intactos, exhumándose abundantes vasos cerámicos. El conjunto se adscribe al Bronce Pleno, fechándose hacia la primera mitad del segundo milenio antes de Cristo. El registro arqueológico permitió determinar la existencia de dos niveles de ocupación, separados por una fase de abandono. El final del poblado se relaciona con una destrucción violenta, posiblemente un incendio.

Cronología: Bronce Pleno, primera mitad del segundo milenio antes de Cristo.

Bien de Relevancia Local con la categoría de Espacio de Protección Arqueológica.

Cueva de la Campana.

Coordenadas X 638.705 – Y 4.393.107.

Este yacimiento consta de dos núcleos diferenciados: la cueva propiamente dicha y un poblado, ambos de la Edad del Bronce.

Descripción:

Poblado. Estructurado en torno a cuatro terrazas más o menos concèntriques ubicadas a diferentes cotas. Destaca la terraza superior con dos espacios bien delimitados, así como una posible torre de planta triangular ubicada al noroeste; en esta terraza son visibles las dos caras del lienzo defensivo. La zona delimitada por las estructuras abarca un área de 1.200 m².

Cova. Abric de tres metres de profunditat i cinc metres d'amplària amb una altura decreixent des dels tres metres centrals fins al sòl als laterals. Presenta restes de la volta caiguda davant de l'actual entrada a la cavitat, per la qual cosa degué haver sigut més gran. El sòl és de roca, amb un pendent inferior al 5 per cent des de la boca cap a l'interior.

Ús sepulcral.

Cronologia: bronze ple.

Bé de Rellevància Local amb la categoria d'Espai de Protecció Arqueològica.

Cova Santuari

Al vessant sud-occidental del turó d'El Molón hi ha una cova amb una longitud de 22,82 metres i dos sales. En la més gran hi ha una cubeta rectangular excavada en el sòl, on devia abocar les seues aigües el brollador que naix de la sala més profunda. No s'ha pogut establir l'ús, encara que es pot relacionar amb altres coves situades al peu dels poblats preromans, que estaven vinculades a ritus d'iniciació.

Bé de Rellevància Local amb la categoria d'Espai de Protecció Arqueològica.

Patrimoni etnològic.

Tancats

Al vessant nord es localitzen uns tancats d'època islàmica, probablement utilitzats com a corral per al bestiar.

Raval

Es coneix amb este nom una superfície de 12.175 metres quadrats situada al vessant sud amb estructures que van estar en ús durant les ocupacions preromana i medieval.

Forn de calç

Als voltants de l'accés al jaciment arqueològic d'El Molón, a l'abric d'un xicotet barranc, hi ha un forn de calç que va estar en funcionament fins ben entrat el segle XX. L'estructura està parcialment desmuntada dins del procediment usual, després de la coccio de les pedres calcàries.

Mallades

Un total de sis mallades, barraques o *teñás* (segons la denominació local), que es coneixen com a Barraca de Marco, Barraca de Gansas, Barraca de La Mojotas, Barraca de Los Serenos, Barraca de Don Victorio i Barraca del Pino, es localitzen en l'entorn, així com les que puguen documentar-se en un futur. Es tracta d'estructures de planta rectangular delimitades per una tàpia de maçoneria, l'interior de les quals s'organitza en tres espais diferenciats:

Àrea oberta coberta d'herba o desproveïda de sediment.

Zona amb sostre, amb teula corba, per a albergar el bestiar.

Zona amb sostre, independent o sobreelevada per una xicoteta tarima o pedris on s'arrecerava el pastor, amb un espai habilitat per a encendre una llar.

Estes mallades han estat en ús fins fa escassos anys i són un testimoni de la importància que va tindre la ramaderia transhumant i local en l'economia tradicional d'esta part de la comarca de Requena-Utiel.

Cueva. Abrigo de 3 metros de profundidad y 5 metros de anchura con una altura decreciente desde los 3 metros centrales hasta el suelo en los laterales. Presenta restos de la bóveda caída frente a la actual entrada a la cavidad, por lo que debió haber sido de mayor tamaño. El suelo es de roca con una pendiente inferior al 5% desde la boca hacia el interior.

Uso sepulcral.

Cronología: Bronce Pleno.

Bien de Relevancia Local con la categoría de Espacio de Protección Arqueológica.

Cueva-santuario

En la ladera suroccidental del cerro de El Molón se encuentra una cueva con una longitud de 22,82 metros y dos salas. En la de mayor tamaño existe una cubeta rectangular excavada en el suelo, donde vertería sus aguas el manantial que brota de la sala más profunda. No se ha podido establecer su uso, aunque se podría relacionar con otras cuevas situadas al pie de los poblados prerromanos, que estaban vinculadas a ritos de iniciación.

Bien de Relevancia Local con la categoría de Espacio de Protección Arqueológica.

Patrimonio etnológico.

Cercados

En la ladera norte se localizan unos cercados de época islámica, probablemente destinados a encerraderos de ganado.

Arrabal

Se conoce con este nombre una superficie de 12.175 metros cuadrados situada en la ladera sur con estructuras que estuvieron en uso durante las ocupaciones prerromana y medieval.

Horno de cal

En las inmediaciones del acceso al yacimiento arqueológico de El Molón, al abrigo de un pequeño barranco, se encuentra un horno de cal que estuvo en funcionamiento hasta bien entrado el siglo XX. La estructura está parcialmente desmontada dentro del procedimiento usual, tras la cocción de las piedras calizas.

Apriscos

Un total de seis apriscos, barraques o *teñás*, según la denominación local, que se conocen como Barraca de Marco, Barraca de Gansas, Barraca de la Mojotas, Barraca de los Serenos, Barraca de Don Victorio y Barraca del Pino, se localizan en el entorno, así como los que puedan ser documentados en un futuro. Se trata de estructuras de planta rectangular delimitadas por una tapia de mampostería, en cuyo interior se organizan en tres espacios diferenciados:

Área abierta cubierta de hierba o desprovista de sediment.

Zona techada, con teja curva, para albergar el ganado.

Zona techada independiente o sobreelevada por una pequeña tarima o poyo donde se guarecía el pastor, con un espacio habilitado para encender un hogar.

Estos apriscos han estado en uso hasta hace escasos años y son un testimonio de la importancia que tuvo la ganadería trashumante y local en la economía tradicional de esta parte de la comarca de Requena-Utiel.

ANNEX III / ANEXO III

